

Rapport in het kort

Inleiding

De PAHO heeft in haar periodieke rapportage over arbovirussen bij de lidstaten aangedrongen om inspanningen te blijven doen om eventuele verhoogde risico's op met name dengue en uitbraak van het denguevirus in de regio te mitigeren. Daarbij is ook aangedrongen om een combinatie van dengue en COVID-19 te voorkomen. Dit om capaciteit in de ziekenhuizen te reserveren voor het verlenen van zorg aan ernstige gevallen waar behoefte naar is, waaronder COVID-19. De mening van de deskundigen over de mogelijkheid dat er zich wederom een uitbraak van dengue kan voordoen op het eiland is verdeeld. Bepaalde deskundigen verwachten niet dat er zich wederom een uitbraak van één van de arbovirale ziekten (te weten dengue, zika of chikungunya) kan voordoen op Curaçao terwijl andere deskundigen de mogelijkheid niet uitsluiten. De eerst vermelde deskundigen denken dat een groot deel van de bevolking deze ziekten al hebben gehad en weerstand hebben opgebouwd. Volgens deze laatst vermelde deskundigen is een uitbraak afhankelijk van veranderde omstandigheden en indien zich een scenario voordoet zoals een toename van broedplaatsen, regionale uitbraken van een bekend of een tot nu toe onbekend arbovirus of een andere subtype en indien door verloop van tijd een groot deel van de bevolking zonder immuniteit geraakt is. Gezien de mogelijkheid voor uitbraak niet ondenkbaar is, acht de Rekenkamer het verstandig dat het Land tijdig de nodige voorzorgsmaatregelen neemt.

Curaçao kent tijdens de regentijd meer overlast van muggen waardoor de kans op aanwezigheid van deze virussen in deze periode veel hoger is. Inmiddels is de orkaan periode gestart, waardoor de kans op regenbuien bestaat. Met de regenbuien zullen er ook meer broedplaatsen voor de muggen kunnen ontstaan. Hierdoor acht de Rekenkamer het van belang om te onderzoeken in hoeverre de regering de nodige maatregelen heeft genomen ter voorkoming en beheersing van de arbovirussen.

Als centrale vraag voor dit onderzoek heeft de Rekenkamer de volgende twee vragen geformuleerd:

- 1. Zijn de aanbevelingen zoals voorgesteld door de Rekenkamer alsook de preventie en responseacties aanbevolen door de PAHO en CARPHA door het Ministerie van GMN direct of indirect opgevolgd?*
- 2. Wat is het effect van de genomen maatregelen om te garanderen dat in de toekomst tijdig actie wordt ondernomen bij dreiging van soortgelijke ziektes en het aanpakken van een eventuele uitbraak van deze ziektes, meer in het specifiek het Denguevirus?*

Voor het beoordelen van de maatregelen heeft de Rekenkamer als maatstaf genomen de aanbevelingen die de Rekenkamer in haar eerdere uitgebrachte rapporten¹ over preventiebeleid en de bestrijding van de ziekte chikungunya heeft voorgesteld. Daarnaast is uitgegaan van de aanbevelingen die de CARPHA en de PAHO aan de lidstaten hebben gegeven met betrekking tot deze ziekte. Deze aanbevelingen zijn door de Rekenkamer geïnventariseerd, gebruikmakende van de respectievelijke rapporten. Verder is middels interviews met de verantwoordelijke functionarissen binnen het Ministerie van GMN en de andere actoren betrokken bij deze onderwerpen, nagegaan welke acties zijn ondernomen. Ook is de toereikendheid van deze acties door de Rekenkamer beoordeeld.

Samenvatting bevindingen

Uit het onderzoek is gebleken dat het ministerie vanaf 2016, toen de rapporten van de Rekenkamer waren uitgebracht, tot en met medio 2021 een zeer beperkt deel van de aanbevelingen heeft geïmplementeerd. Er zijn slechts drie aanbevelingen volledig door het ministerie geïmplementeerd. Het merendeel van de aanbevelingen is niet opgepakt terwijl er aanbevelingen zijn waarvan de implementatie niet is afgerond.

Hieronder volgen de aanbevelingen danwel onderdelen van de aanbevelingen die zijn doorgevoerd:

1. Er is zorggedragen voor het vereiste Syndromic Surveillance systeem waarbij door een aantal artsen verdeeld over het eiland gevallen van vectorziekte wordt bewaakt en daarover gerapporteerd aan de afdeling EPI. Een formele vastlegging

¹ Het betreft de rapporten 'Preventiebeleid Gezondheidszorg' uitgebracht juni 2016 en 'Chikungunya' uitgebracht oktober 2016,

van de afspraken met deze artsen met betrekking tot de surveillance is echter niet gedaan.

2. Een contactpersoon 'focal point' is aangewezen die contact onderhoudt met de PAHO. Deze persoon ontvangt alle communicatie van de PAHO en draagt zorg voor het doorsturen van deze informatie naar de afdelingen/personen verantwoordelijk voor het betreffende onderwerp. Hiermee wordt gegarandeerd dat het ministerie tijdig kan reageren op deze berichten.
3. Een plan is opgesteld op basis van de IVM strategie. Dit plan is echter niet uitgevoerd mede door verschuiving van aandacht en middelen naar de beheersing van COVID-19.
4. Het zorgdragen voor tijdelijke personele middelen voor het uitvoeren van vectorcontrole. Ook is gezorgd voor het tijdelijk invullen van de functie van entomoloog.
5. Gestart is met het kweken van bewustwording bij het volk voor de bestrijding van broedplaatsen voor muggen. Aan het creëren van bewustwording onder het volk wordt echter niet continu uitvoering gegeven.
6. Een aanvang is gemaakt met het opstellen van de ontwerp-Landsverordening Publieke Gezondheidszorg, echter is deze nog niet afgerond.

Conclusies

Op basis van de bevindingen komen wij tot de volgende conclusies voor wat betreft de twee onderzoeksvragen.

Met betrekking tot de onderzoeksvraag of:

de aanbevelingen zoals voorgesteld door de Rekenkamer alsook de preventie en responseacties aanbevolen door de PAHO en CARPHA door het Ministerie van GMN zijn opgevolgd,

blijkt uit het onderzoek dat het merendeel van de aanbevelingen niet zijn opgevolgd. Zo blijkt dat het ministerie nog steeds:

1. niet beschikt over een Landsverordening Publieke Gezondheidszorg waarin onder andere de meldplicht voor klinische medici en zorginstellingen voor verdachte en bevestigde gevallen formeel wordt geregeld;
2. geen preventiebeleid heeft geformuleerd (het ministerie heeft het integrale preventie beleidsplan niet geactualiseerd);
3. niet heeft zorggedragen voor het functioneel maken van de voorgestelde Preventie Unit. In de plaats daarvan is in 2017 een wellness project door het Ministerie van

GMN opgestart waarin ook preventie zou worden opgenomen.

4. niet heeft geregeld dat de beleidsafdeling over informatie beschikt over de ziektes die voorkomen op het eiland om op basis daarvan beleid te formuleren. De aanlevering van data zowel binnen als buiten het ministerie aan onder andere de PAHO loopt niet goed. Sinds 2015 is geen informatie aan de PAHO verstrekt;
5. niet aan de diverse procedures voor de aanpak van vectorziekte heeft gewerkt en daardoor geen procedures formeel zijn vastgesteld en uitgevaardigd;
6. niet over de nodige capaciteit qua medewerkers beschikt om de bestrijdingstaken structureel uit te voeren. Zowel de entomoloog als de muggenbestrijders/vectorcontro-leurs zijn voor een tijdelijke periode aangetrokken. De entomoloog is een gepensio-neerde en het arbeidscontract van de vectorcontroleurs loopt in oktober 2021 af;
7. geen financiële, materiële en personele middelen heeft geregeld voor de afdeling EPI om lokaal epidemiologisch onderzoek te doen;
8. geen structurele campagne heeft geregeld om de bewustwording bij de bevolking te blijven kweken. Er worden niet met zekere regelmaat advertenties geplaatst in de kranten en op Facebook. De Facebook pagina die gebruikt wordt heeft geen groot bereik. Het telt slechts 5.800 volgers. De media vormt geen directe stakeholder voor het helpen kweken van bewustwording bij het volk;
9. geen formele afspraken heeft gemaakt met de huisartsen met betrekking tot surveillance en met het ADC voor het aanleveren van data over verdachte en bevestigde gevallen van vectorziektes. De gemaakte afspraken zijn niet geformaliseerd;
10. geen tot weinig controle verricht op illegale afstorting van vuil waardoor broedplaatsen voor muggen niet optimaal worden bestreden.

Door het niet opvolgen van de aanbevelingen is het Land niet voldoende genoeg voorbereid om het voorkomen van soortgelijke ziektes en een dreiging van een eventuele uitbraak van deze ziektes aan te pakken.

Met betrekking tot de onderzoeksvraag:

wat het effect is van de genomen maatregelen om te garanderen dat in de toekomst tijdig actie wordt ondernomen bij dreiging van soortgelijke ziektes en het aanpakken van een eventuele uitbraak van deze ziektes, meer in het specifiek het Denguevirus, heeft de Rekenkamer het volgende geconcludeerd:

Door het Land zijn slechts drie aanbevelingen doorgevoerd. De resterende

aanbevelingen zijn gedeeltelijk danwel geheel niet geïmplementeerd. De aanbevelingen of gedeeltelijk uitgevoerde aanbevelingen staan op p. 7 onder 'Samenvatting bevindingen' opgenomen.

Aangezien deze aspecten niet volledig zijn afgerond kan het effect daarvan op het tijdig nemen van de juiste actie bij soortgelijke ziektes moeilijk worden ingeschat. Het invoeren van tijdelijke maatregelen draagt niet bij tot structurele oplossingen.

Aanbevelingen

De Rekenkamer beveelt de Staten aan om te blijven bewaken dat de verantwoordelijke minister de nodige maatregelen neemt in het belang van de gezondheid van de burgers. Hiertoe dient de minister zorg te dragen dat alle maatregelen vermeld in de aanbevelingen van de Rekenkamer, danwel complementerende of vervangende maatregelen, structureel worden doorgevoerd. Alle door de Rekenkamer, CARPHA en PAHO voorgestelde maatregelen die tot nu toe niet zijn doorgevoerd, dienen alsnog (met een structureel karakter) te worden geïmplementeerd. Daarnaast dient de minister zorg te dragen voor de volgende aspecten:

1. Het alsnog opstellen van de ontwerp-landsverordening Publieke Gezondheidszorg en deze ter goedkeuring aan de Staten aanbieden. Hierin dienen ook de vectorziektes en meldplicht voor het aanmelden van deze ziektes te worden opgenomen.
2. Het alsnog formuleren van een preventiebeleid met betrokkenheid van alle relevante afdelingen.
3. Het formaliseren van de afspraken tussen het ministerie en de artsen die deel vormen van het Syndromic Surveillance systeem.
4. Het formaliseren van de afspraken met het ADC voor het aanleveren van data over de ziektes.
5. Het doen uitvoeren van de opgestelde plannen (Plan 'berde' en actieplan 'Sangura Ta Asuntu di Nos Tur').
6. Het doen regelen van het dataverkeer binnen en buiten het ministerie zodat het ministerie te allen tijde over actuele informatie kan beschikken om beleid te kunnen formuleren en de beheersingstaken naar behoren uit te voeren. Tevens ervoor te zorgen dat Curaçao voldoet aan de informatieverstrekking aan de PAHO.
7. Het afronden van het digitaal zorgmonitoringsysteem 'Population Health Management Tool' waardoor meer informatie over de ziektes die op het eiland voorkomen, in beeld kunnen worden gebracht. Aangeraden wordt om alle

stakeholders bij de opzet van het systeem te betrekken.

8. Het opnieuw doen functioneren van de taskforce bestaande uit vertegenwoordigers van de betrokken ministeries en andere belangrijke stakeholders op het gebied van preventie zodat er sprake kan zijn van een multi disciplinaire aanpak.
9. Het alsnog doen vastleggen van alle procedures voor een multidisciplinaire aanpak van vectorziektes.
10. Het zorgdragen dat op structurele wijze broedplaatsen voor muggen worden geëlimineerd, met name broedplaatsen op afgelegen plekken waar illegaal vuil wordt afgestort. Tevens het intensiveren van de controle op het illegaal afstorten van vuil.
11. Het structureel doen opschonen van de rooien en andere mogelijke broedplaatsen.
12. Het zorgdragen dat alle functies die een zekere deskundigheid vereisen permanent worden ingevuld en dat bij het naderen van de pensionering van de huidige deskundigen tijdig andere deskundigen worden aangetrokken zodat deze kunnen worden ingewerkt. Hierbij valt te denken aan met name de functie van vectorcontroleur en entomoloog en epidemioloog.
13. Het intensiveren van de bewustwordingscampagneen daarbij gebruik te maken van een platform die een hoge bereik biedt bij de bevolking.